

Auschwitz als levensles

“Het heeft me wel aan het denken gezet”

Een groep van veertien jongeren uit een achterstandswijk in Leeuwarden bezoekt Auschwitz. Een verhaal over marathons langs gaskamers, het kladden van hakenkruizen en het tegengaan van racisme. “Vroeger kladde ik hakenkruizen, maar dat heeft eigenlijk helemaal geen zin.”

Door Sido Scholten

In een klein muf kantoorkeldertje, waar je amper rechtop kunt staan, komt wekelijks een vast groepje bijeen om een filmpje te monteren over de reis naar Auschwitz. Vanavond zijn er twee begeleiders en twee jongens. Hoe de jongens reageerden toen ze hoorden dat ze op reis naar Auschwitz gingen? “Fuck, zestien uur in de bus!”, zegt Eelco (17). Dan, serieus: “We kenden de verhalen natuurlijk wel.” Werner (18) valt hem bij: “Verhalen zijn verhalen, je gelooft het pas als je het zelf ziet.” Dan komt Daniël (21) binnen. “Ik ben er heel nuchter over, maar vond het wel indrukwekkend en zo.” De aanwezigheid van een verslaggever remt hem een beetje. Daar heeft hij zo zijn redenen voor: “Ik word sinds de uitzending op Mercurius (lokale omroep, red.) op straat herkend, ik denk dat ik maar ga emigreren uit Leeuwarden.”

‘Vies groot’ Auschwitz

De drie jongens komen uit De Wielenpölle, een achterstandswijk met veel kinderen, maar ook hoge werkloosheid en armoede. Het drietal heeft wel werk: Eelco is metselaar, Daniël werkt bij de gemeente en Werner zit op school en heeft een baantje bij McDonalds. Ze doen mee aan dit project via de Manus Branding-stichting, die met name voor de jeugd uit dit soort buurten activiteiten organiseert. Daarmee wil de stichting jongeren leren om respectvol om te gaan met andere culturen in Leeuwarden. Elke donderdagavond komen ze bijeen. Onder het genot van een sigaretje en een jointje monteren ze met begeleiders René (24) en Thyra (40) een film over hun Auschwitz-reis. Die beelden worden straks op alle Vmbo-scholen in Friesland vertoond, zo is de bedoeling.

De groep bestond uit veertien jongens en meiden in de leeftijd van 14 tot 20 jaar, plus

vijf begeleiders. Ze bezochten twee van de drie hoofdkampen in Auschwitz: het concentratiekamp, waar circa 70.000 mensen stierven, en het vernietigingskamp Birkenau, waar tussen de 1,1 en 1,6 miljoen (voornamelijk) Joodse mensen de dood vonden.

“Het is niet normaal wat daar gebeurd is”

Het grootste deel van de kampen werd vlak na de oorlog al afgebroken. Maar dat Auschwitz nog steeds onmetelijk groot is, kunnen de jongens alleen maar beamen. “Echt vies groot, niet normaal wat daar gebeurd is”, reageert Werner. “Ik loop er niet nog eens doorheen, het is veel groter

dan gedacht, het leek wel een marathon", zegt Daniël, verwijzend naar de tocht die hij en Eelco samen maakten langs de barakken, crematoria en gaskamers in het vernietigingskamp Birkenau.

Veel verhalen

Terwijl de jongens praten, komen de beelden voorbij die zij en hun begeleiders maakten. "Vroeger kladderde ik nog wel eens van die hakenkruizen overal op, maar wat heeft dat eigenlijk voor zin, nu ik zie hoe die mensen leefden?", zegt iemand in het filmpje. Dat geeft de voorzet voor de centrale vraag: hebben de jongens iets van hun reis geleerd? "Ik heb niet zoiets van: de wereld móet dit weten en zien. Ik ben er niet direct door veranderd", reageert Eelco. Werner gaat daar tegen in: "Het blijft je wel bij. Ik denk dat je racisme kunt tegengaan door Auschwitz te tonen. En dan niet door een boek of film, maar echt concreet." De jongens houden er ondanks hun bezoek aan het kamp nog steeds bedenkelijke ideeën over buitenlanders op na. Zo verklaart Eelco: "Zolang ze werken is het prima, maar anders vind ik dat ze het land uit moeten."

Nog een fragment uit de film, waarin een jongen zegt: "Het is meer dan zestig jaar geleden. Ik vind dat je geen ouwe koeien uit de sloot moet halen."

Vertellen de drie jongens hun verhalen door? "Nadat ik alles verteld had, wilden m'n pa en stiefmoeder er meteen heen", aldus Daniël. "Bij elke foto had ik wel een verhaal te vertellen", zegt Eelco, terwijl Werner verklaart: "Het heeft me wel aan het denken gezet, anderen ook wel denk ik. Het was in elk geval een stuk rustiger op de terugreis." Eelco reageert scherp: "Dat kwam omdat we eerst een 'zware nacht' hadden gehad en de nacht daarna terugredden."

Haren en babykleertjes

Was dit nou vooral een reisje om er even lekker uit te zijn, of was het meer dan dat? "Zowel plezier als cultuur, maar het is wel moeilijk om te zeggen dat het heel leuk was", probeert Werner. Begeleidster Thyra helpt hem: "Sommigen gingen de avond na het bezoek aan Auschwitz wel naar een discotheek, om zo even hun zinnen te verzetten na een zware dag. In eerste instantie wilde de organisatie niet dat er gedronken en gebloed werd tijdens de reis. Maar dat bleek erg moeilijk met deze groep. Om te zorgen dat het niet stiekem zou gebeuren, besloten we om het met mate toe te laten."

"Bij elke foto had ik een verhaal"

Maar wat vonden ze nu het indrukwekkendst? Daniël: "Die gaskamers en die tentoogstelde hopen tanden en kunstgebitten waren erg." "De bergen haren en vele schoenen waren schokkend, maar ook die beelden van hoe alles in z'n werk ging daar", vertelt Werner. "Dat ontsnappen écht onmogelijk was, is beangstigend, maar ik ben het meest geschrokken van al die haren en babykleding die er lagen", aldus Eelco. Wat vinden ze ervan dat hun reis op Vmbo-scholen wordt vertoond? Eelco en Daniël reageren niet bijster enthousiast: van hen hoeft het niet per se. "Gelukkig komt er een versie voor op scholen en een voor onze eigen groep. Dat wordt dan de grovere versie, 16-plus!", zegt Werner. Toch wil hij best voorlichting geven op school. "Aan de hand van de film en met PowerPoint kun je veel vertellen, bijvoorbeeld over wat je indrukwekkend vond. Maar zoals ik al in het begin zei: iets op film zien, zegt lang niet zo veel. Je moet er zelf heen, dan sta je er veel sneller bij stil." **Tape**

Werner, Eelco en Daniël (v. l. n. r.) monteren elke donderdagavond een filmpje over hun Auschwitzreis.

Een project met meer dan één doel

René van der Vlag en Thyra van der Veer gingen dit jaar als jongerenwerkers mee naar Auschwitz. Ook voor hen was het hun eerste bezoek aan het grootste voormalige concentratie- en vernietigingskamp van de nazi's. "Twee weken nadat we waren teruggekomen, drong het pas door wat voor verschrikkelijks ik allemaal gezien had", vertelt René. Thyra beaamt zijn woorden: "Ik stelde me dan voor dat ik daar stond met mijn twee kinderen, na zo'n verschrikkelijke treinreis. Dat ze dan zomaar werden afgepakt en afgevoerd, zonder dat ik iets kon doen." Het duo filmde en interviewde gedurende de reis. Ook de jongeren, allen afkomstig uit achterstandswijk De Wielenpölle in Leeuwarden, maakten enkele opnames.

De Manus Branding-stichting, waarvoor René en Thyra werken, organiseert sinds 1985 bijeenkomsten en activiteiten voor Leeuwarder jongeren in de leeftijd van 6 tot 23 jaar. Het Auschwitz-project is gefinancierd door de Stichting Doen, een goedendoelenfonds van verschillende loterijen. Daarnaast werd er nauw samengewerkt met het Friese Discriminatiemeldpunt Tumba en RTV Mercurius, de lokale omroep van Leeuwarden, dat al een kort filmpje over de reis en een talkshow met alle betrokken jongeren uitzond.

Na dit project scheiden de wegen van de leiding en de jeugd zich weer. Op 21 november wordt het Auschwitz-project afgesloten met een slotavond. Dan gaat de afgemonteerde film in première, compleet met luxe auto's, nette kleding en een rode loper. Het is de bedoeling dat het filmpje daarna gaat draaien op Vmbo-scholen in heel Friesland, om zo de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog te laten zien. Daarmee dient deze trip veel meer dan één doel.

Begeleiders Thyra (links) en René (rechts) helpen de jongens bij hun montage.